

Б. О. ТИМОШУК

Ранньотрипільське поселення Рогатка в Чернівцях

Під час будівництва каналізаційних споруд у південній частині Чернівців — Рогатці було виявлено ранньотрипільське поселення, на якому проведено охоронні розкопки з участю членів археологічного гуртка історичного факультету Чернівцького університету.

Поселення площею 200×100 м розташоване на правому березі невеликої річки Кісся і з півночі та півдня оточене ярками. У траншеях, що перерізали його на глибині 0,2—0,8 м від поверхні, зафіксовано 5 глинобитних площадок.

Наземне житло № 1 (в північній частині поселення) розкопане повністю. Його залишки у вигляді суцільного скупчення глиняної обмазки розміром 5×16 м лежали на глибині 0,4—0,6 м. Глиняна площадка, орієнтована з північного заходу на південний схід, утворилася в результаті розвалу глинобитних стін житла: всі шматки обмазки товщиною 3—4 см мають на собі відбитки лози і розколотого дерева.

Під завалом на земляній долівці розкопані залишки двох глинобитних печей (очевидно, житло було двокамерним). Піч у північно-західній його частині споруджена безпосередньо на земляній долівці. Її овальний черинь розміром $1,1 \times 0,8$ м складався з двох шарів (товщиною 3 см кожний) добре випаленої глиняної обмазки блідо-жовтого кольору. Зверху черинь перекривав шар обмазки з відбитками лози — залишки склепіння печі. Поруч з нею (з північно-східного боку) розташований «припічок» вищий від чериня на 10—15 см. Це глиняна вимостка прямокутної форми розміром $1,5 \times 2$ м, викладена з валків товщиною 5—7 см, виготовлених з чистої глини без будь-яких домішок. У верхній частині вони випалені значно краще, ніж у нижній. Випал їх, очевидно, відбувався на місці. На «припічку» знайдені уламки глиняного посуду і кам'яна зернотерка.

Друга піч виявлена за 8 м на південний схід від першої, майже повністю зруйнована пізнішою ямою. Від неї збереглася лише частина дуже ошлакованого склепіння та шматки глиняного черепя. Біля печей на земляній долівці під завалом стін лежали уламки глиняного посуду, кістки тварин, крем'яні та кам'яні знаряддя праці, відходи крем'яного виробництва, зернотерки тощо.

За 10 м на схід від житла № 1 виявлена овальна яма глибиною 0,4 м, від давньої поверхні, діаметром 6,5 м. В ямі знайдено багато уламків глиняного посуду, крем'яних відщепів, кісток тварин, побитих крем'яних (відбійники) та сланцевих (сокири-тесла) знарядь, кам'яну обпалену зернотерку.

Житло № 2 (у північно-західній частині поселення) також виявлене під час земляних робіт. Його залишки розчищені на площі $3 \times 2,5$ м. Тут під завалом глинобитних стін товщиною 10—15 см на земляній долівці лежав череп бика, а біля нього — дві сланцеві сокири-клини, скупчення черепашок, крем'яна стрілка трикутної форми з виїмкою в основі та багато уламків глиняного посуду.

Житло № 3 розташоване в північній частині поселення (на глибині 0,6 м від сучасної поверхні), було розчищено на площі 6×2 м. На відміну від попередніх споруд тут долівка глинобитна, викладена з валків випаленої глини товщиною 6—8 см. На ній купками лежали роздавлені глиняні неорнаментовані посудини, невелика кількість кісток тварин та крем'яних відщепів.

Під час дослідження жилих комплексів зібрано велику колекцію глиняних, крем'яних і кам'яних виробів. Серед перших переважають уламки кухонного посуду, який має значні домішки шамоту в глині. Поверхня цих посудин шорстка, часто прикрашена пояском з ямок, відтиснутих пальцем (рисунок, 1а).

В колекції багато уламків кераміки із заглибленим орнаментом (рисунок, 2—7), виготовлених з добре відмудреної глини. Найчастіше цей посуд прикрашений заглибленими лініями, які іноді утворюють стрічку. Проміжки між ними заповнені короткими штрихами та ямками, виконаними штампом. Такий орнамент вкриває майже всю поверхню виробів (горщиків, мисок, покрішок, підставок). Часто заглиблені лінії виступають в сполученні з капелюрами та смугами з відбитками зубчастого штампа. В колекції кераміки є також уламки орнаментованих ложок та друшляків. Знайдена глиняна статуетка, яка має плоский тулуб, збільшену тазо-стегнову частину і ноги

у вигляді масивного конуса (рисунок, 8). Кераміка з Рогатки найближчі аналогії знаходять у матеріалах поселення Ленківці на Середньому Дністрі¹.

Крем'яні вироби з поселення представлені відбійниками, призматичними нуклеусами (рисунок, 9), частина яких використовувалася як відбійники, скребачками (рисунок, 10), масивними пластинами та відщепами, крем'яними вкладишами до серпів,

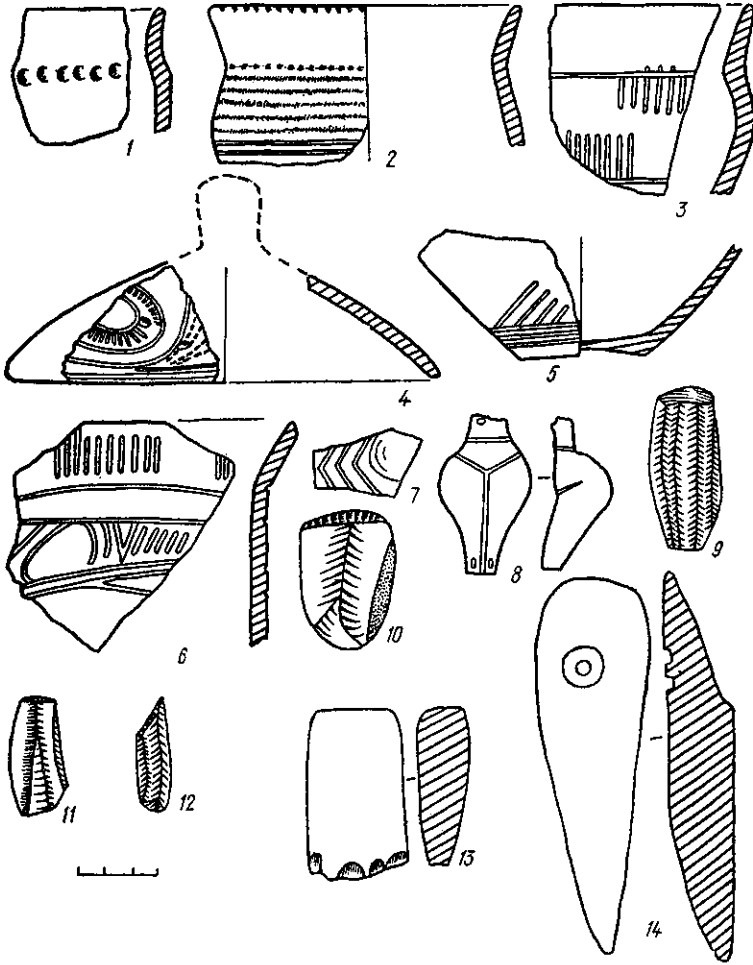

Рисунок. Речі з жител ранньотрипільського поселення Рогатка в Чернівцях.

відрегушованими пластинами-ножами, проколками (рисунок, 12). Знайдені також сланцеві тесла (рисунок, 13), кам'яні сокири-клини, точильні камені, кам'яні зернотерки тощо.

Привертає увагу знайдена на долівці житла № 1 упорна плитка від ручного лучкового дреля, виготовлена з пісковика. На її нижній плоскій поверхні є кругле заглиблення, залишене втульчастим свердлом під час роботи (рисунок, 14).

Рогатка — перше досліджене ранньотрипільське поселення на правобережжі Прута в межах Української РСР. Аналогічні пам'ятки виявлені ще в кількох пунктах цієї території (м. Чернівці, турбаза; о. Маморниця).

¹ Черниш К. К. Ранньотрипільське поселення Ленківці на Середньому Дністрі. К., 1959, с. 59—81.